Komolyra fordítom a szót

A hatalmon lévők a Kádár-korszak évtizedeiben tabukkal bástyázták körül mindazt, ami összefüggött hatalomra jutásuk viszolyogtató körülményeivel. Ezt undorítónak, de logikusnak is találtam, és meg voltam győződve arról, hogy ha egyszer – börtönkifejezéssel élve – borul a stelázsi, akkor maga alá temeti a rendszer fennmaradását oly sokáig biztosító tabukat is.

Ez nem így történt. Megalapozatlan volt ebből a szempontból is az a reményünk, hogy a szabadsághiány megszűnte szabadságra vezet. A Kádár-rendszer alattvalóinak filozófiai alapállása, az „Ez van!" mindmáig meghatározza közéletünket. „Ez van"! – mondjuk, ahányszor különleges pénzügyi visszaélésekre, amorális személyi összefonódásokra derül fény, „Ez van!" – kiáltjuk, ahányszor hétszer lejáratott politikusok nyolcadszor is növelhetik hatalmukat. Kapitalizmust építünk, hogy le ne süllyedjünk a harmadik világ szintjére, de mivel a kapitalizmus csúnya, el kell fogadnunk a hozzá vezető csúnya utat is, miért ne, hiszen „Ez van!" Ily módon – „Ez van!" – eleve megértésünkről, sőt erkölcsi jóváhagyásunkról biztosítunk minden kis és nagy machinátort. A különféle pártok körül sűrűsödő klientúra kölcsönösségi alapon „Ez van!" kiáltással nézi el egymás disznóságait. Aki különlegesen magas pozícióban vagy különlegesen erős gazdasági háttérrel különlegesen felháborító disznóságokba bocsátkozik, az személyiségi jogaival fedezi magát, mert a személyiségi jogokról különösen elmondható, hogy ők aztán tényleg vannak.

Bármilyen meglepő, nem azoknak a cigányoknak a személyiségi jogaira utalok, akiket nem engednek be az éttermekbe és diszkókba – „Ez van!" –, vagy akiket pacallá vernek a hivatásukat gyakorló rendőrök. Azokról a személyiségi jogokról beszélek, amelyeknek nincs létalapjuk. Immár nem Kádár és Aczél zárja el a közönséget a Romániába deportált Nagy Imre utolsó, igen fontos írásaitól, hanem Nagy Imre lánya, örökösi jogaira hivatkozva. A Nagy Imre-per tudományos feldolgozását, és az eredmények publikálását pedig a per némely szereplői és ezek örökösei, barátai akadályozzák. Az egész per nem adható ki, ugyebár, már csak az iratok roppant mennyisége miatt sem. Viszont részleteket sem ragadhatunk ki belőle, mert akkor óhatatlanul önkényes volna a válogatás. Ezt a két tabukonzerváló érvet többnyire ugyanazok hangoztatják, a régi tabuk régi ellenségei. Hivatkozási alapjuk hibás, hiszen – mint ezt július 29-én a Népszabadságban kifejtettem – a személyiségi jogok nem terjeszthetők ki a közügyekre. Mi köze Nagy Erzsébetnek Nagy Imréhez, a nemzeti mártírhoz, aki magát egyben a nemzetközi munkásmozgalom mártírjának is tekintette, azon kívül, hogy a lánya? Egy ilyen történelmi fontosságú személyiség és egy ilyen korszakos jelentőségű, főbenjáró politikai per minden magát becsülő országban nemzeti ügy, és nem titkosítható érzékenységek, hiúságok és kicsinyes csoportérdekek kedvéért.

Említett cikkemben nagyot méltatlankodtam azon, hogy éppen a forradalmat követő hatósági bosszúállás egyik alázatos eszköze, Bohó Róbert rendezhetett filmet a televízió megbízásából Nagy Imréről, ennek századik születésnapján; és még egy Nagy Imre-emlékplakettel is kitüntették. E két fejleményből különösen pikáns rothadás-bűz árad, mert – mint megírtam – Bohó tíz évvel ezelőtt, a forradalom harmincadik évfordulóján Berecz János megbízásából azt bizonygatta a televízió nézőinek, hogy az október 23-i tüntetés még ezen a napon ellenforradalommá züllött. Ő maga a Bem téren áramtalanította a mikrofont, amikor ellenforradalmárok akarták beleharsogni ellenforradalmi jelszavaikat. Mivel egy hozzászóló – Bohó motívumai iránt érzett indokolt empátiájától vezérelve – erre a tettre is talált történelmi magyarázatot, még egyszer végigpörgettem a szóban forgó filmet, míg meg nem leltem azt az egyetlen idézett ellenforradalmi jelszót, amely feldúlta Bohót: „Aki magyar, velünk tart!" Ez ám az ellenforradalom! Berecz is így vélte, mert filmsorozata szóban forgó részének ezt a hátborzongató címet adta.

Elismerem: az ízlés előírásait megsértve számoltam be arról, hogy nemcsak Bohó ítéli el a forradalomból mindazt, ami túlhaladt a pártellenzék eredeti elképzelésein. Ízléstelenségem azonban nem mérkőzhet kiváltó okával: bulitársi „Ez van!" kiáltások kíséretében kétszer egymás után összekapcsolták Bohó nevét Nagy Imréével. Erre nem kerülhetett volna sor, ha nem akadnának olyan „forradalmárok", akik mindmáig tragédiának tekintik a fegyveres felkelést. Katasztrófának élték és élik át azt, ami maradandó erkölcsi erőforrás, elixír-injekció nemzedékeket züllesztő korszakok között. Már az „Aki magyar, velünk van!" is barnára festette gatyájukat, hát még a „Ruszkik, haza!". A fegyveres felkelők viszont megfelelő és önfeláldozó választ adtak Gerő beszédére és az első szovjet invázióra. A büszkeségeink ők, még akkor is, ha közülük néhányan napjainkra potenciális fél-náci lincslovagokká silányultak.

Cikkem megírásakor még nem tudtam, amit Gimes Miklós és Kopácsi Sándor védőügyvédje, dr. Róth Mikós azóta tárt a nyilvánosság elé: Bohó mint terhelő tanú segített abban, hogy néhány nappal szereplése után csinosabban simuljon Gimes Miklós nyakára a kötél. Ráadásul feltáró jellegű vallomásával megtette a legnagyobb szívességet a vádhatóságnak, pontosabban Kádárnak és Apró Dögeinek: azt bizonygatta, hogy Nagy Imre a követségről tovább irányította a szabadlábon lévő Gimes Miklós közvetítésével az ellenállást. Vagyis nem Kádár sértette meg a menedékjogot Nagy Imre letartóztatásával, hanem Nagy Imre, aki ily módon maga provokálta ki perét. (Megjegyzem még, hogy dr. Róth Mikós jelenleg Nagy Erzsébet nem létező személyiségi jogait védi a centenáriumi Nagy Imre-film alkotóival, köztük Bohóval szemben, miközben az adott esetben joggal nem létezőnek tekinti Bohó személyiségi jogait. Ez az ellentmondás nem válik becsületére sem neki, sem azoknak, akik ezen a területen előidézték és eltűrik a közgondolkodás zűrzavarát.)

Július 29-én még bohóságokról beszéltem, de most komolyra fordítom a szót. Cikkem visszhangja arra késztetett, hogy megszerezzem a Bohót kitüntető kuratórium névsorát, és azóta nem térek magamhoz. Hegedűs B. András, a kuratórium titkára, aki aprólékosan ismerte Bohó viselt dolgait, szétküldte az általa kitüntetésre javasoltak listáját. De ó, jaj, kiknek küldte el? Mindenekelőtt a bizottság elnökének, Göncz Árpádnak. Göncznek tudnia kellett, hogy miféle személyt terjesztettek elébe, noha nem élte meg a kitüntetettet közszereplésének csúcsán, a Nagy Imre-per tárgyalótermében. Vásárhelyi Miklós viszont megélte. A kuratórium munkájában még két ötvenhatos rab vesz részt, Erdélyi Tibor és Forintos György. Éppen mert mindnyájukat régóta őszintén becsülöm, nem hallgathatom el, mennyire megráz, hogy – finoman szólva – ilyen lezserül pihentették a lelkiismeretüket. Ezt tette Rainer M. János is, aki Nagy Imre életének legelismertebb kutatójaként nyilván foglalkozott a periratokkal. Valószínűnek tartom, hogy a közismert titok Pomogáts Bélát sem kerülte el. Miért nem mondott senki ellent Hegedűsnek? Ebben a kuratóriumban mindenkinek vétójoga van. Miért nem élt vele senki? Miféle erkölcsi fáradtság vagy közöny nyilatkozott meg ebben a pitiáner ügyben, mely ily módon, éppen pitiánersége révén, a rendszerváltók jelenlegi állapotának elszomorító tükrévé vált. Vajon lemondanak-e kuratóriumi tagságukról legalább azok, akik nem az eredendő ártatlanság állapotában szavazták meg Bohó megdicsőülését, vagy bele kell nyugodnunk abba, hogy megint új portrékkal gazdagodott az „Ez van!" birodalmának arcképcsarnoka?

„Különben meggyőződésem, hogy a részletek idézése helyett az egész folyamat bemutatására kell törekedni" – írta védekezésében Bohó Róbert. Örülök, hogy valamiben igazat adhatok neki. Ha az egész folyamatot a nyilvánosság elé tárták volna, akkor e történet szerencsétlen antihőse nyugdíjas maradhatna, ahogy védekezését szánalmasan jegyezte. Így azonban el kell viselnie, hogy ismét frontvonalba lökték baráti kezek.

Eörsi István